

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В. Є. Данкевич, д. е. н., доцент

О. О. Рожков, студент

Житомирський національний агроєкологічний університет

Одним із ефективних напрямів використання земельних ресурсів є ведення органічного сільськогосподарського виробництва. Саме такий вид господарської діяльності дає можливість без використання мінеральних добрив, засобів захисту рослин та стимуляторів росту отримувати екологічно чисту продукцію. Крім того, органічне виробництво передбачає біологізацію землеробства, що базується на безполицевому обробітку ґрунту. За рахунок такого обробітку зберігається родючість ґрунтів, вони захищаються від дії водної та вітрової ерозії, засухи та інших антропогенних факторів.

З початку 90-х років минулого століття у розвинутих країнах світу нагально постали питання, пов'язані з органічним веденням сільського господарства [2,4]. Підґрунтям стало зростання попиту на екологічно чисту харчову продукцію, спричинене турботою людей про стан свого здоров'я в умовах надмірного антропогенного впливу промислових підприємств на навколишнє природне середовище [1,12]. Сільськогосподарські товаровиробники, проводячи свою діяльність на засадах органічного виробництва, отримують істотні конкурентні переваги, найвагомішими серед яких є висока якість вирощеної продукції, її безпечність, значний попит на міжнародних ринках [9,10].

Органічне виробництво є альтернативним у порівнянні із індустріальними методами ведення сільського господарства, які забезпечують значне зростання обсягів виробництва продукції та мають негативний вплив на розвиток сільського господарства. Згідно зі світовими стандартами, органічним вважається землеробство, у якому не використовуються синтетичні хімікати, яке передбачає мінімальну оранку ґрунту та не застосовує генетично-модифікованих організмів. Досліджуючи тенденції розвитку вітчизняного аграрного сектора, слід відмітити, що процес запровадження принципів

органічного сільськогосподарського виробництва, а особливо споживання, в Україні відбувається надзвичайно повільно. Частка потенційних споживачів екологічно чистої продукції харчування в країні нині становить лише 5 % всього населення. Водночас, у вітчизняних товаровиробників є можливість виходу на міжнародний ринок, зважаючи на сприятливу світову кон'юнктуру. У світі простежується тенденція до зростання земельної площі під органічним сільським господарством, особливо це стосується країн-членів ЄС, що підтверджує аналіз статистичної інформації ФАО [13,15].

Щорічний приріст екологічно чистих продуктів на світовому ринку становить 25 % [6]. Відповідно, площі органічних угідь щороку збільшуються, що обумовлено значним попитом на дану продукцію. Лідерство у першій десятці країн світу з найбільшими площами сертифікованих сільськогосподарських земель у 2017 р. займали Австралія, Аргентина, США та Китай. Налагодження сертифікованого виробництва дозволяє не лише задовольняти внутрішні потреби, а і формувати експортні партії продукції.

Перспективи розвитку органічного землеробства розглянуто на прикладі Північно-Західному регіоні України, де ґрунтові й агрокліматичні умови сприятливі для ведення екологічного виробництва. Клімат регіону помірно континентальний з вологим літом і м'якою зимою, ґрунти ще не забруднені до небезпечних меж, можливе вирощування екологічно чистої продукції на рівні найсуворіших світових стандартів. Серед зональних типів ґрунтів, за площею поширення, переважають дерново-підзолисті, піщаного, глинисто-піщаного, супіщаного механічного складу та оглеєні ґрунти. Агрокліматичні умови сприятливі для розширення органічного сільськогосподарського виробництва.

У Північно-Західному регіоні України органічне виробництво, в основному, представлено вирощуванням зернових культур, що культивуються за кошти інвестиційних компаній та експортується за кордон. Слід відмітити, що найбільші площі, на яких ведеться виробництво за органічною технологією належать озимому житю. Причинами цього є те, що дана культура є традиційна для зони Полісся, вона не потребує внесення значної кількості добрив та є адаптованою до місцевих ґрунтово-кліматичних умов. Одним з найбільш відомих “органічних” господарств Північно-Західного регіону України є приватне підприємство “Галекс-Агро” Новоград-Волинського району Житомирської області, що спеціалізується на вирощуванні зернових і технічних культур, виробництві молока й м'яса [3].

Дослідження сучасних тенденцій на ринку органічної продукції на прикладі Північно-Західного регіону України дають змогу

виокремити такі тенденції: зацікавленість аграрних холдингів у розвитку органічного виробництва, пріоритетність екологічного землеробства в стратегії Міністерства аграрної політики та продовольства, пільгові умови проведення земельних аукціонів для органічного виробництва, кооперація виробників, розширення експорту органічної продукції (табл. 1).

Табл. 1 Сучасні тенденції розвитку органічного землеробства

Тенденція	Характеристика
Зацікавленість аграрних холдингів у розвитку органічного виробництва	На аграрному ринку складається тенденція до переорієнтації виробництва, що обумовлено зниженням цін на аграрну сировину. Інтегровані аграрні формування шукають не тільки нові ринки збуту, а й альтернативу традиційним методам виробництва та типовим культурам.
Кооперація виробників органічної продукції	У 2016 р. утворено “Перший національний аграрний кооператив» – унікальну платформу для органічних виробників. Стратегічне завдання проекту – об’єднати 1400 га органічних земель у рамках кластера.
Пріоритетність в стратегії Міністерства аграрної політики та продовольства	Підтримка органічного виробництва є важливим напрямом стратегії Міністерства аграрної політики та продовольства. Розроблено закон №5448 “Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції”.
Пільгові умови проведення земельних аукціонів для органічного виробництва	Держгеокадастр спільно з Міністерством аграрної політики та продовольства розробляє механізм підтримки виноградарства та стимулювання виробництва органічної продукції шляхом проведення спеціалізованих земельних аукціонів. Учасникам запропоновані земельні ділянки для виробництва органіки.
Розширення експорту органічної продукції	За 2016–2017 рр. збільшилася кількість підписаних угод з країнами-членами ЄС та США щодо експорту органічної продукції. Вагомі позиції у товарній структурі займають заморожені ягоди, свіжі яблука, груші та продукти переробки.

Джерело: побудовано за даними [3,5,7,12].

Зазначені тенденції дозволяють стверджувати про розширення площ під органічною продукцією у короткостроковій перспективі. Для пришвидшення розвитку органічного землеробства в Україні потрібно

законодавчо закріпити протекціоністські заходи: підвищити мито на ввезення хімічних добрив; запровадити преміювання за зменшення використання мінеральних добрив; виділити кошти на розвиток організованих ринків органічної продукції тощо. Важливим моментом у процесі розвитку і становлення органічного сільського господарства в Україні повинна стати участь фермерів у розробленні програм та підготовці змін до нормативно-правових актів, які регламентуватимуть виробництво екологічно чистої продукції та її реалізації на внутрішніх та зовнішніх ринках.

Зазначена практика широко використовується в країнах-членах ЄС, і це природно, оскільки фермерські господарства – безпосередні виробники – у співпраці з дорадчими органами, можуть поєднати практику з науковими досягненнями, і на цій основі внести конструктивні пропозиції щодо коригування заходів державної підтримки та регулювання цієї сфери. Одночасно з формуванням законодавчого підґрунтя розвитку органічного агровиробництва виникає потреба у створенні інститутів, які здійснюватимуть регулювання і контроль у сфері сертифікації.

Потреба формування вітчизняної системи сертифікаційних інституцій зумовлена високою вартістю послуг представництв іноземних органів сертифікації, що, за відсутності державної підтримки українських агровиробників, призводить до зростання їх витрат та скорочення експортних можливостей. Водночас, важливим для України є зарубіжний досвід функціонування інститутів дорадництва, основною метою яких є сприяння швидкому переходу виробників на засади органічного агровиробництва шляхом надання інформації фермерам, організації та проведення їх навчання. Показовим тут є досвід діяльності консультативно-дорадчих організацій Швеції, які розробляють і проводять безкоштовні навчальні програми для фермерів та радників на базі кількох пілотних ферм у кожному регіоні. Значною проблемою, з якою зустрічаються вітчизняні товаровиробники, є недостатнє правове регулювання органічного землеробства. Враховуючи зазначене, актуальним для України є досвід країн-членів ЄС щодо підтримки розвитку органічного землеробства.

Результати проведених досліджень організаційно-економічного забезпечення запровадження органічного землеробства в умовах глобалізації дозволяють констатувати, що перспективи розвитку екологічного виробництва залежать від декількох складових. Безпосередньо, основні кроки щодо активізації органічного руху повинна взяти на себе держава. В той же час, з боку окремих

виробників необхідно здійснити заходи щодо підтримки іміджу органічності та сталого розвитку через впровадження інноваційних технологій, забезпечення подальшого росту органічного виробництва за рахунок власної сировини, організації збутових обслуговуючих кооперативів, ведення контролю та обліку згідно з Європейськими стандартами.

Список літератури

1. Агроекологічні основи високоефективного вирощування польових культур у сівозмінах біологічного землеробства: Рекомендації / І.А. Шувар, С. В. Бегей, З. М. Томашівський та ін. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2003. – 36 с.
2. Данкевич Є. М. Міжгалузєва інтеграція в аграрному секторі економіки: монографія / Є. М. Данкевич. – Житомир : Полісся, 2013. – 400 с
3. Житомирщина. Інвестиційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zt-invest.org/index.php?option=com>
4. Кобець М.І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку / М.І. Кобець // Проект “Аграрна політика для людського розвитку”. – К. – 2004. – 22 с.
5. Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирської області у 2009–2010 роках та на період до 2015 року / М. М. Дейсан. – Житомир: Рута, 2009. – 304 с.
6. Матеріали Федерації органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua/> 2018
7. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України / редкол.: В.М. Зубець (голова) та ін. – К.: Аграрна наука, 2010. – 944 с.
8. Пивовар П. В. Сучасний стан технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирської області / П. В. Пивовар // Вісник ЖНАЕУ. – 2011. – № 1, т. 2. – С. 134–143.
9. Dankevych V. Clustering of the international agricultural trade between Ukraine and the EU / V. Dankevych, Y. Dankevych, P. Pyvovar // Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. – 2018. – Vol. – 40. – No. 3: 307–319.
10. Dankevych Y. Ukraine agricultural land market formation preconditions / Y. Dankevych, V. Dankevych, O. Chaikin // Acta Univ. Agric. Silv. Mendelianae Brun. 2017, No. 65, pp. 259–271.
11. Dankevych Y. Ecologically certified agricultural production management system development [Electronic resource] / Y. Dankevych, V. Dankevych, O. Chaikin // Agricultural and Resource Economics :

International Scientific EJournal. – 2016. – Vol. 2. – No. 4. – pp. 5–16. – Mode of access :www.ajejournal.com.

12. Salvioni C., Sciulli D. (2018): Rural development policy in Italy: the impact of growth-oriented measures on farm outcomes . Agric. Econ. – Czech, 64: 115-130.

13. The World of Organic Agriculture is launched [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ifoam.org/2018>

14. Willer, H., Lernoud, J. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2017. Bio Suisse, FiBL, Germany. <https://shop.fibl.org/CHen/mwdownloads/download/link/id/785/?ref=1> [21 04 2018].

15. Zeman K., Hron J. (2018): The agricultural sector has the most efficient management of state receivables in the Czech Republic. Agric. Econ. – Czech, 64: 61-73.